

НИКША СТИПЧЕВИЋ
(Београд)

СТРГУНИ = СТРИГУНИ

Разматра се значење и етимологија стрп. термина *стръгоуњ*, који бележи Светостефанска хрисовуља цара Душана међу називима за разне врсте занатлија. Закључак је да се ради о називу за шишача оваца, изведеном од корена глагола *стрићи*.

Кључне речи: старосрпски језик, етимологија, културна историја.

„Нејасно је шта су радили **стргуни** из повеље за Бањску, можда су штавили кожу како се одавно претпоставља“, истакао је Сима ЋИРКОВИЋ у једном свом тексту (1997,11). ЛССВ s.v. „занати“ доноси: „У Светостефанској хрисовуљи је неколико врста занатлија изједначено са сокалницима у радним обавезама: *а ковачи урочни и дрводеље и шавци и стргуни и седлари и грнчари и зидари и златари сви да ору како и сокалници...* Мање су јасни **стргуније** из Светостефанске хрисовуље, можда штавиоци коже (табаци)“.

РЈА бележи: „STRGUN, m. kožar. U Daničićevom rječniku (coriarius)“. ДАНИЧИЋ доиста бележи — *стригоуњ*, coriarius, наводећи даровницу Уроша II из 1330 и Светоарханђеловску хрисовуљу цара Душана, у којој се помиње **Бранко стръгоуњ** (уп. МИШИЋ/СУБОТИН-ГОЛУБОВИЋ 103). У поменутој даровници именују се „шавци и стргуније и вси мајсторије да работају и орју јако сокалници“. Синиша Мишић у „Именику појмова“ овако тумачи реч *шавци*: „врста занатлија, кројачи речено модерним језиком. Било је више шаваца: шавци кожушни и скорњани су се бавили обрадом и шивењем коже. У повељи се помињу шавци свитни, а они су се бавили шивењем одела (свита) од тканине“ (id. 186).

И Миклошич се позива на Даничића тумачећи „coriarius“. Истина, Миклошич овако бележи реч: *стръгоуњ* (MIKLOSICH s.v.). DELLA BELLA s.v. *tosare* тумачи: „stricchi, strixem“, s.v. *tosatore* тумачи „strixitegl“. STULLI II s.v. овако тумачи следеће речи: *strigati* „tagliare con le forbici, forcibus incidere“, *strixenje* „tosatura, tonsura“, *strixitegl* „to-

satore, tonsor“. Драгутин Парчић има *striga* „tosatura (delle pecore), *striževina* „lana tosata“, *striženje* „tosatura“ (PARČIĆ s.v.). Парчић је веома важан, јер је бележио речи из Равних Котара и Буковице, где је овчарство и у XIX веку било веома развијено. ВУК сведочи о *сѣрига*: „(у пјесми): Ој ти, овцо, *сѣриго* моја“, што је epitheton ovis. И *сѣрижење*, п. Вук тумачи са „tonsio“. А Скок указује на „svesl. i prasl. glagol primarne kategorije **strig-*, ‘tondere, šišati’, као и на то да је „samoglasnik i nastao iz ie. dvoglasa *ei* u ie. korijenu **streig-*, koji se nalazi u lat. *striga, strigilis*, гр. στρίγξ, gen. -γγός, пнјем. *streiden*“, а помиње и да облик *strigati* постоји и у слов., као и у кајкавском (SKOK III s.v. *strići*). Девото упућује на „*strigile* „raschiatioo“ ... da una radice STREIG, „radere, tosare“, attestato nelle aree baltica e germanica“ (DEVOTO s.v. *strigare*). DELI s. v. упућује на влат. **strigila(m)*, од ког облика имамо ит. *striglia* у значењу „чешагија“. ФАСМЕР III s.v. има *стригун* и тумачи: „жеребенок по второму году, у которого подрезают гриву“, а даје и *страгун* и *стригун* (укр.) у истом значењу. Скок указује да овај суфикс „nositelj određenog svojstva, nije ... uvek lako razlikovati od -un posuđeno iz rom. (tal.). Uz obalu -un živ i dobro zastupljen posuđen sufiks za muška lica (radne imenice)“ (SKOK III s.v. -un). Мислим да је Скок у праву када каже да је *сѣрипућу* „svesl. i prasl. glagol primarne kategorije **strig-*, ‘tondere, šišati’“ (SKOK III s.v. *strići*).¹

У старом руском језику *стригольникъ* значи „стригачъ“, а *стриженіе* — „то что сострижено, стриженная шерсть“ (СРЕЗНЕВСКИЙ s.v.). А Даљ наводи *стригунъ, стригачъ* у значењу „работникъ, стригущій овецъ“ (ДАЛЪ s.v.); полугласу -ь- уз -р- у *стригунъ*, одговара превој -i- у руском и украјинском, а у нашем случају важно је значење на широком словенском простору, а то је — *шишач, сѣригач*, занатлија који се бави шишањем, вероватно највише шишањем оваца. Шишање оваца је вазда, као и данас, био тежак посао, за који је потребан и посебан алат, а то су маказе, поред другог прибора, посебних ножева, чешљева и слично. Пре четрдесет година, гледао сам такве приборе у Musée Cluny у Паризу. Тешко је претпоставити да је сваки овчар за своје веће или мање стадо имао потребан алат за шишање оваца; а алат је основна претпоставка сваког заната. А маказе, поготову оне посебне, у средњем веку биле су скупе и драгоцене. Тек од X века појављују се прве маказе са два сечива, спојена у средини ручком у виду два прсте-

¹ Александар Лома ми је љубазно саопштио да је „стерп. *сѣригун* формално могуће свести на прасл. **strigunъ* „стригач“ од **strig-ti* и на прасл. **strigati, strugo* „стругати“, уп. RJA s.v. *strugati* значење b) „strugati kožu čovečju, ili životinjsku“. У том смислу можда би требало допустити алтернативно извођење“. Толико Александар Лома.

на; у XIII и XIV веку настају и маказе са еластичним спојем уместо прстенастом ручком. Биле су на гласу маказе које су се израђивале у Млещима, одакле су и долазиле на Балкан, најчешће преко Дубровника. Уверен сам да су и у нашим средњовековним просторима постојале специјализоване занатлије које су се бавиле шишањем оваца ради добијања и у то доба преважне сировине — вуне. И то су сигурно били *сѣргуни* (*сѣригѹни*, са непренесеним акцентом). Стога не би требало имати недоумица о томе какво је значење ове речи. „Бранко стргун“ јесте, сигуран сам, „**Бранко шишач, стригач**“. Историографија би се морала ослањати и на етимологију и на семантику, а и на историју заната.

ЛИТЕРАТУРА

- ДАЛЬ: Вл. Даль, *Толковый словарь живого великорусского языка*, Москва 1935.
 ЛССВ: *Лексикон српског средњег века*, приредили С. Ћирковић и Раде Михаљчић, Београд 1999.
 МИШИЋ/СУБОТИН-ГОЛУБОВИЋ: Синиша Мишић / Татјана Суботин-Голубовић, *Светоарханђеловска хрисовуља*, Историјски институт, Београд 2003, стр. 103.
 СРЕЗНЕВСКИЙ: И.И. Срезневский, *Материалы для словаря древнерусского языка*, I–III, Санктпетербургъ 1893–1912.
 ЋИРКОВИЋ 1997: С. Ћирковић, Средњовековна техника код Срба, *Нашава историје*, год. III, бр. 6.
 ФАСМЕР: Макс Фасмер, *Этимологический словарь русского языка I–III*, перевод с немецкого и дополнения О. Н. Трубачева, Москва 1971.

*

- DELI: Manlio Cortelazzo / Paolo Zolli, *Dizionario etimologico della lingua italiana*, Zanichelli, Bologna, 1979.
 DELLA BELLA: Ardelio Della Bella, *Dizionario italiano, latino, illirico*, Venezia 1728.
 DEVOTO: G. Devoto, *Avviamento alla etimologia italiana*, Mondadori, Milano 1979.
 MIKLOSICH: Fr. Miklosich, *Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinum*, Vindobonae 1865.
 PARČIĆ: Dragutin A. Parčić, *Vocabolario croato-italiano*, Zara 1901.
 RJA: *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika* Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti I–XXIII, Zagreb 1880–1976.
 SKOK: P. Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika I–IV*, Zagreb 1971–1974.
 STULLI: Joakim Stulli, *Rjecoslołxje slovinsko-italiansko-latinsko*, I–III, Dubrovnik 1806.

Summary

Nikša Stipčević

STRGUNI = STRIGUNI

The meaning and the etymology of Old Serbian *str̃gunь* are considered, which figures in a 14th century charter among other terms designating various kinds of craftsmen. The interpretation as 'shearer' is proposed, relating it to the verbal root of **strigiti* 'to shear'.